

KREŠIMIR FILIPEC

*Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
kresimir.filipec@ffzg.hr*

RANOSREDNJOVJEKOVNA BOJNA SJEKIRA IZ MARINBRODA NA BANOVINI

UDK 904: 739.72
Izvorni znanstveni rad

U radu je obrađena ranosrednjovjekovna bojna sjekira koja je nađena u koritu rijeke Gline kod Marinbroda na Banovini. Željezna bojna uska sjekira ima dugačko, blago prema dolje povijeno sječivo s jedne strane i produžetak za udaranje s druge strane nasada. Slične sjekire pojavljuju se u avarodobnim grobovima i grobovima 9. i 10. stoljeća diljem Karpatske kotline. S obzirom na mjesto nalaza ona pripada avarskom miljeu. Riječ je o jednom od najjužnijih nalaza toga tipa oružja u Panonskoj nizini.

Ključne riječi: sjeverna Hrvatska, Banovina, Avari, bojna sjekira

Key words: North Croatia, Banovina, the Avars, battle axe

Mjesto Marinbrod nalazi se na Banovini tridesetak kilometara istočno od Siska u pravcu grada Gline na području Sisačko-moslavačke županije, a administrativno pripada gradu Glini (sl. 1). Smješteno je uz rijeku Glinu po kojoj je sve do 18. stoljeća nosilo ime »Selo Glina«. U 18. stoljeću mjestu je ime promijenjeno u Marinbrod. U crkvenom pogledu pripada katoličkoj župi Gora. Gora kod Petrinje bilo je vrlo značajno mjesto u srednjem vijeku. Ondje su prigodom arheoloških istraživanja pronađeni ostaci kasnoromaničke i još jedne starije srednjovjekovne crkve uz mnogobrojne druge arhitektonske i druge sitne nalaze (MILETIĆ 1997: 127–151). Prema Josipu Brunšmidu jedan od »sigurnih« ulomaka s pleternom ornamentikom koji se pripisuje predromaničkoj crkvi u Sisku izvađen je iz kamenoloma kod sela Gora (BRUNŠMID 1912: 129–197). Ti nalazi govore o važnosti toga mjesta, ali i cijelog kraja u srednjem vijeku. Područje Banovine vrlo je slabo arheološki istraženo i većinom je tu riječ o slučajnim nalazima, u arheološkom smislu to je »*terra incognita*«. ¹ Kod Marinbroda se nalazi jedan od prijelaza preko rijeke Gline koji vodi prema pokupskim selima. Mjesto je pozicionirano uz komunikaciju koja spaja antičko Topusko sa Siskom (Siscijom). Nije mi poznato da je na tome prostoru registrirano neko arheološko nalazište ili da odande potječu neki nalazi, pogotovo ne iz ranog srednjeg vijeka.

1 HORVAT 1954: 93–104; VINSKI 1970: 45–92; 2001: 89–107; 2003: 117–143; BEKIĆ 2003: 165–179, SIMONI 1989: 107–134; BURKOWSKY 1999; FILIPEC XXXVI.

Slika 1 – Smještaj Marinbroda na Banovini.

Figure 1 – The position of Marinbrod in the Banovina.

Godine 1998. studentica arheologije i povijesti Silvija Križan donijela je u prostorije Arheološkog zavoda Filozofskog fakulteta u Zagrebu vrlo dobro sačuvanu željeznu sjekiru. Jedini podatak koji je tada zapisan jest taj da je riječ o sjekiri koja je izronjena iz korita rijeke Gline kod Marinbroda na Banovini. Druge okolnosti nalaza nisu poznate. Od tada se ta željezna sjekira, s tom štucrom signaturom, čuva u Arheološkom zavodu Filozofskog fakulteta u Zagrebu.² S obzirom na to da je Katica Simoni objavila zapaženi članak o ostavi iz Nartskih Novaka u kojoj su nađene i ranosrednjovjekovne sjekire njoj posvećujem ovaj članak (SIMONI 1982: 251–258).

Marinbrod, rijeka Glina / bojna sjekira – Duga uska sjekira s dugačkim, prema dolje blago povijenim sječivom s jedne strane i produžetkom za udaranje s druge strane nasada. Produžetak za udaranje završava četvrtastim proširenjem – batom (čekićem, kladivom). Na kružnom nasadu za držak se, posebno s donje strane, zamijećuju trokutasti zalisci. S unutrašnje strane nasada očuvali su se mali iveri drveta, vjerojatno javora (*Acer*)³. Dužina sjekire 162 mm; širina sječiva 49 mm; širina četvrtastog bata 150 mm (sl. 2, 3).

O ranosrednjovjekovnim sjekirama u hrvatskoj literaturi postoji više radova među kojima bi svakako valjalo izdvojiti spomenutu objavu Katice Simoni ostave iz Nartskih Novaka i članak Ante

² FILIPEC 2003: 133 (22); Sjekira će nakon objave ovog članka biti predana na pohranu Arheološkom muzeju u Zagrebu budući da u Zbirci Odsjeka za arheologiju ne postoje uvjeti za pohranu željeznih predmeta.

³ Analizu napravila mr. sc. Metka Culiberg (Bioložki inštitut Slovenske akademije znanosti in umetnosti u Ljubljani) na čemu joj zahvaljujem.

Slika 2 – Ranosrednjovjekovna bojna sjekira iz Marinbroda (foto: Z. Gregl).

Figure 2 – An early mediaeval battle axe from Marinbrod (photo: Z. Gregl)

Miloševića, koji je na jednom mjestu obradio sve bojne sjekire koje potječu s prostora Republike Hrvatske, a koje su bile poznate do konca osamdesetih godina (SIMONI 1982: 252–258; MILOŠEVIĆ 1987: 107–128). Prema Janku Beloševiću sjekire nađene na starohrvatskim lokalitetima veoma su raznolike i analogije im se nalaze na širem području Karpatske kotline u avaroslavenskim grobljima i velikomoravskom horizontu.⁴ S obzirom na tipološke osobine Milošević je sve sjekire iz Hrvatske podijelio u dva osnovna tipa s po dvije podvarijante (MILOŠEVIĆ 1987: 114). Sjekire slične marinbrodskoj ne nalaze se među tim tipovima, ali njoj vrlo slične sjekire koje je Milošević nazvao – sjekire s čekičastim završetkom na drugom kraju. One su, prema njemu, zastupljene na groblju u Bijelom Brdu (2 primjerka) i Velikoj Gorici (1 primjerak) (IVANIČEK 1949: 111–144, T. XXIX; HOFFILLER 1909: 120–134). Sjekire iz Bijelog Brda vrlo slične marinbrodskoj, ali su tipološki ipak drugačije, dok sjekira iz Velike Gorice ima široko sječivo (MILOŠEVIĆ 1987: 114, sl. 3/1–2; 3/5). Bjelobrdske sjekire su uske i izdužene s kraćim ili dužim nastavkom s druge strane nasada koji kod jedne završava pojačanjem. Tim sjekirama mogla bi se pribrojiti slučajno nađena sjekira iz Siska koja se čuva u Gradskom muzeju u Sisku (BURKOWSKY 1999: slika na str. 92; FILIPEC 2003: 119, sl. 4). Ante Milošević napominje da slične sjekire iz Dalmacije nađene na

⁴ BELOŠEVIĆ 1980: 102–103, T. XXXI, 16; usp. i tablu T. XXXVIII na kojoj su prikazane sjevernodalmatinske sjekire.

Slika 3 – Ranosrednjovjekovna bojna sjekira iz Marinbroda (crtež: Terenska arheološka radionica u Bizovcu Odsjeka za arheologiju)

Figure 3 – Early mediaeval battle axe from Marinbrod (drawing by: archaeological field workshop of the Department of archaeology in Bizovac).

starohrvatskim lokalitetima kao što je Biskupija Crkvina, Nin, Morpolači kod Skradina, imaju izrazite bez svoje analogije među oblicima kasnoantičkih sjekira i među sjekirama koje se pojavljuju kod Germana potkraj 5. i u prvoj polovici 6. stoljeća (Milošević 1987: 112–113). Janko Belošević smatra da su sjekire, koje su bile dio naoružanja Hrvata u Dalmaciji, najvjerojatnije domaći proizvod, a tipove su preuzeli od autohtonog življa (Belošević 1980: 103). Sjekira se na tlu Dalmacije pojavljuje u grobljima 8. i početka 9. stoljeća, ali se kao oruđe u upotrebi zadržala dalje (Belošević 1980: 103).

U grobovima avarskog doba sjekire se pojavljuju relativno često (STADLER 2005, CD 2/2 Kartierung (Axt00160 i Axt00170)). Prema obliku razlikuju se one s uskim sječivom od onih koje imaju široko sječivo, različite bradatice, s različitim zaliscima na nasadima, sa završetkom u obliku bata, kladiva s jačim ili slabijim naglašenim završetkom itd. Sjekira iz Marinbroda vrlo sliči uskim sjekirama koje imaju s jedne strane sječivo, a s druge strane bat. Ona je uska, dugačka s blago povišenim sječivom s jedne strane i produžetkom za udaranje s druge strane nasada (sl. 2–3). Produžetak za udaranje završava četvrtastim proširenjem – batom (čekićem, kladivom). Riječ je o oružju koje služi za sječenje i udaranje, a vjerojatno i za bacanje. Kad se poslože kasnoavarske sjekire primjećuju se različiti tipovi koji u potpunosti ne odgovaraju marinbrodskoj sjekiri. Ona je vrlo slična tzv. mađarskoj sjekiri fokošu (fokos) (ZÁBOJNÍK 2004). Prema Jozefu Zábojniku uska sjekira, tzv. fokoš i relativno lako kladivo, bat mogli su biti vrlo učinkovito oružje u kontaktnoj borbi konjice. Sličnim su se oružjem služili mađarski pastiri, do novijeg doba, a upotrebljavalo se i kao oružje za bacanje. One se često nalaze u avarskim konjaničkim grobovima, a služile su i za probijanje pancira

(oklopa) za što je služilo posebno zadebljanje na kraju kladiva. Jozef Zábajník izdvaja dva tipa uskih sjekira i bata: 1) bat Tip Želovce, grob 770; 2) sjekiru Tip Holiare, grob 24 i 3) sjekiru Tip Holiare, grob 134 (ZÁBOJNÍK 2004: 50, sl. 18; TOČIK 1968: T. XXVIII, 9; T. XLIII, 4). Osim bata koji ima s jedne strane zadebljanje, a s druge strane kladivo i koje je prema svemu služio isključivo za probijanje oklopa, ostala dva tipa razlikuju se prvenstveno prema oblicima ušica. Sjekira iz Holiara, grob 24 ima trokutaste zaliske na nasadu i kladivo bez zadebljanja na kraju, dok sjekira iz groba 134 u Holiarama nema zaliske, ali ima malo zadebljanje na kraju kladiva.

Sjekira iz Holiara u Slovačkoj nađena u grobu 24 slična je marinbrodskoj. Njoj je još sličnija sjekira iz Holiara nađena u grobu 120 s tom razlikom što marinbrodska nema tako izražene trokutaste zaliske na nasadu (TOČIK 1968: 30, T. XIII, 1). Upravo je taj tip sjekire Csanád Bálint uvrstio među tipične predmete kasnoavarskog vremena (Bálint 1989: 161–167, Abb. 75, 6). Djelomično sačuvana sjekira bez trokutastih zalizaka nalazi se u grobu 365 na groblju Alattyán (KOVRIK 1963: T. XXV, 12). Grob je bio dijelom uništen, stoga su nađeni samo dijelovi pojasa, jedan mali lijevani jezičac koji je Ilona Kovrig datirala u svoju treću grupu (KOVRIK 1963: 154). Slične sjekire nađene su u groblju Szobu i Kölked-Feketekapu B (KOVRIK 1975: 121–155; KISS 2001, II: T. 72, 14). Peter Stadler u svome popisu spominje još neka druga nalazišta u kojima se pojavljuju sjekire tipa Holiara, grob 120 (STADLER 2005, CD 2/2 Kartierung (Axt00170. Axt/einfach/mit Knauf/lang/Kugel)). Vrlo slična sjekira bez izraženog zadebljanja na kraju kladiva nalazi se također u Holiarama u grobu 158 s predmetima koji se također datiraju u kasnoavarsko vrijeme (TOČIK 1968: T. XLV, 16). Ta sjekira vrlo sliči sisačkom primjerku (FILIPEC 2003: sl. 4). Identična je nađena na groblju u Devínskoj Novoj Vesi u konjaničkom grobu 95 (EISNER 1952: 30–31, T. 107, 11). Osim njih slične sjekire nađene su na groblju u Holiarama: sjekira s ravnim gornjim bridom sječiva i trokutastim zaliscima na nasadu nađena je u grobu 24 i grobu 68, slična sjekira s nešto užim nastavkom nađena je u grobu 477, u grobu 256 nađena je sjekira s četvrtastim nasadom, a s dugim tankim sječivom u grobu 320 (TOČIK 1968: T. XXVIII, 9; T. LXIX, 25; T. XXXII, 17; T. LIV, 7; T. LIX, 1). Na istom groblju nalaze se sjekire drugih tipova. Peter Stadler u svome popisu spominje i druga nalazišta.⁵ Prema Bořivoju Dostálu, sjekire njegova tipa II – tipovi izduženih uskih sjekira sličnih marinbrodskoj, nalaze se na mnogobrojnim moravskim nalazištima. Poznato je 20 primjera-ka s 15 grobalja (DOSTÁL 1966: 71, sl. 15, 9). Prema Dostálu, njihovu donju granicu pojavljivanja teško je odrediti budući da se isti tipovi pojavljuju na moravskim nalazištima 9. stoljeća, na avarskim grobljima, a prototipove nalazimo još u rimskom materijalu. One su vrlo raširene i nalaze se kroz cijelo 9. i početkom 10. stoljeća (DOSTÁL 1966: 71, i bilješke 46–50). Sjekire s batom nalaze se i u staromađarskim grobljima 10. i 11. stoljeća (*fokosbalták*) (ISTVÁNOVITS 2003: 339, sl. 171, 1–2, 4, 6, 8, 11.). Pojedini tipovi uopće se ne mogu razlikovati od avarodobnih, tako recimo sjekira iz Nagyhalász-Homok-tanya koja vrlo slični spomenutoj, sisačkoj (ISTVÁNOVITS 2003: sl. 171, 4; FILIPEC 2003: sl. 4). Već je prije napomenuto da se sjekira tipa fokoš zadržala u Panonskoj nizini sve do novijeg doba. Taj tip sjekire omiljen je među nomadima. Riječ je o oružju i oruđu koje se dugo zadržava u upotrebi, a koje preuzimaju i drugi narodi koji su bili u doticaju s nomadima. Slučajno nađene sjekire teško je etnički i vremenski opredijeliti. One se lako gube (služe za bacanje), pa je stoga puno slučajnih nalaza.

Prema svemu razvidno je da se sjekire slične marinbrodskim nalaze u grobovima 7. i 8. stoljeća, na moravskim grobljima 9. stoljeća i među naoružanjem starih Mađara 9., 10. i 11. stoljeća. Kako se nalaze u spektru naoružanja dvaju nomadskih naroda mogli bismo zaključiti da je ono za njih specifično. One u sebi sadrže različite elemente koji su pojedinim istraživačima poslužili za

⁵ STADLER 2005, CD 2/2 Kartierung (Axt00160. Axt/einfach/mit Knauf/lang/ausgehämmert) – npr.: Wien-Cso grob 610; Zilingtal C0151A; Budapest – Csepel-Háros

grob 28; Budakalász grob 205; Pecs-Köztemető grob 30; Gajary Stolicka slučajni nalaz.

klasifikaciju i odvajanje pojedinih tipova. Marinbrodska sjekira u sebi spaja dva tipa sjekira koji su izdvojili Stadler i Zábonyk analizirajući avarodobna groblja u Karpatskoj kotlini, stoga se analogije nalaze među tim tipovima. Ona nesumnjivo pripada tom miljeu, odnosno avarodobnom vremenu, bez obzira na to što se slični tipovi pojavljuju i kasnije. Da potječu iz tog vremena, ipak se ne može s velikom sigurnošću tvrditi. Teoretski ona može pripadati 8., 9. i 10. stoljeću. U svakom slučaju riječ je o jednom od najjužnijih nalaza toga tipa oružja, koji se obično nalazi u avarodobnim grobovima diljem Panonske nizine. Nesigurne okolnosti i nalaz izvan arheološkog konteksta umnogome umanjuju značaj ovog pronalaska. Banovina je područje koje se u 7. i 8. stoljeću nalazi između Hrvatskog knežstva i Avarskog kaganata kojem pripada sve do konca 8. stoljeća. Prigodom objave ukrasnih okova (falere) iz Siska dotaknuo sam se političkih prilika i granica u ovom dijelu Panonske nizine u 7. i 8. stoljeću (FILIPEC 2003: 124–128). Kako se nakon toga vremena nije našlo ništa novo što bi učvrstilo ili odbacilo tvrdnje koje sam tada postavio smatram da nema smisla ponovo razvijati hipoteze na temelju jednog novog nalaza. Sjekire su oružje (i oruđe) koje se nalazi u naoružanju kako avarskih tako i slavenskih vojnika, a kasnije i staromađarskih. Ovi zadnji, iako koriste slične tipove, otpadaju samim time što nije poznato da su Mađari bili prisutni u ovome dijelu Hrvatske prije konca 11. stoljeća. Stoga je puno vjerojatnije da pripadaju avarodobnim nalazima druge polovice 7., 8. i početka 9. stoljeća. Uostalom, iz toga doba potječe i najviše sličnih primjeraka. Na kraju možemo zaključiti da je ovo još jedan novi nalaz koji popunjava sliku hrvatskog dijela Panonije u kasnoavarskom vremenu.

BIBLIOGRAFIJA

- BÁLINT, Cs. 1989 – *Die Archäologie der Steppe*. Wien-Köln, 1989.
- BEKIĆ, L. 2003 – Novi nalaz ranosrednjovjekovnog koplja s krilcima. Summary: New discovery of early medieval winged spear. *VAMZ*, 3. s., 36/2003: 165–179.
- BELOŠEVIĆ, J. 1980 – *Materijalna kulture Hrvata od VII do IX stoljeća. Zusammenfassung: Die materielle Kultur der Kroaten vom 7. bis zum 9. Jh.* Zagreb, 1980.
- BRUNŠMID, J. 1912 – Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu (Dio II.) Spomenici srednjeg i novoga vijeka. *VHAD*, n.s., 12/1912: 129–197.
- BURKOWSKY, Z. 1999 – *Sisak u prapovijesti, antici i starohrvatskom dobu*. Summary: Sisak in prehistory, antiquity and Old Croatian period. Sisak, 1999.
- DOSTÁL, B. 1966 – *Slovanská pohřebišti ze střední doby hradištní na Moravi*. Praha, 1966. EISNER, J. 1952 – *Devínska Nová Ves – Slovanské pohřebišti*. Bratislava, 1952.
- FILIPEC, K. 2001 – Nekoliko novih ranosrednjovjekovnih nalaza iz Siska i kratak osvrt na druge istovremene nalaze. Summary: Several new early medieval finds from Sisak and a brief review of other contemporaneous finds. *GodGMS*, 2/2001: 89–107.
- FILIPEC, K. 2003 – Kasnoavarski ukrasni okov (falera) u obliku veprve glave iz Siska. Summary: Late Avar decorative horse brass (phalera) in the shape of a boar's head from Sisak. *GodGMS*, 3–4/2003: 117–146.
- HOFFILLER, V. 1909 – Staro groblje u Velikoj Gorici. *VHAD*, n.s., 10/1908–9: 120–134.
- HORVAT, A. 1954 – O Sisku u starohrvatsko doba na temelju pisanih izvora i arheoloških nalaza. Summary: Sisak in the Time of old Croatia – Based on Written Sources and Archeological Finds. *SP*, 3. s., 3/1954: 93–104.
- ISTVÁNOVITS, E. 2003 – *A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékényaga*. Nyíregyháza, 2003.

- IVANIČEK, F. 1949 – Istraživanje nekropole ranog srednjeg vijeka u Bijelom Brdu. *Ljetopis JAZU*, 55/1946–1948 (1949): 111–144.
- KISS, A. 2001 – Das awarenzeitliche Gräberfeld in Kölked-Feketekapu B. *Monumenta avarorum archaeologica* (Budapest), 6, 2001.
- KOVRIG, I. 1963 – Das awarenzeitliche Gräberfeld von Alattyán. *AH*, n. s., 40/1963.
- KOVRIG, I. 1975 – The Szob cemetery. Cemeteries of the Avar period (567–829) in Hungary, 1. Budapest, 1975.
- MILETIĆ, D. 1997 – Župna crkva Uznesenja B. D. Marije u Gori. Summary: The Parish Church of the Blessed Virgin Mary in Gora. *Godišnjak ZSKH* (Zagreb), 22–23/1996–97: 127–151.
- MILOŠEVIĆ, A. 1987 – Ranosrednjovjekovna bojna sjekira iz Vedrina kod Trilja i drugi nalazi sjekira tog vremena na području Hrvatske. Zusammenfassung: Frühmittelalterliche Streitaxt aus Vedrine bei Trilj und andere Streitaxtfunde derselben Zeit in Kroatien. *VAMZ*, 3. s. 20/1987: 107–128.
- SIMONI, K. 1989 – Funde aus der Völkerwanderungszeit in der Sammlungen des Archäologischen Museums in Zagreb. Sažetak: Nalazi vremena seobe naroda u zbirkama Arheološkog muzeja u Zagrebu. *VAMZ*, 3. s., 22/1989: 107–134.
- STADLER, P. 2005 – Quantitative Studien zur Archäologie der Awaren, I. Wien, 2005, CD 2/2 Kartierung.
- TOČIK, A. 1968 – Slawisch-awarisches Gräberfeld in Holiare. *Archaeologica Slovaca – Catalogi tomus* 1. Bratislava, 1968.
- VINSKI, Z. 1970 – O postojanju nakita starohrvatskog doba u Sisku. Zusammenfassung: Zur Frage des Bestehens von Schmuckwerkstätten aus altkroatischer Zeit in Sisak. *VAMZ*, 3. s., 4/1970: 45–92.
- ZÁBOJNÍK, J. 2004 – Slovensko a Avarský Kaganát. *Studia Archaeologica et Medievalia* (Bratislava), 6/2004.

POPIS SLIKA FIGURE CAPTIONS

Slika 1 – Smještaj Marinbroda na Banovini.

Figure 1 – The position of Marinbrod in the Banovina.

Slika 2 – Ranosrednjovjekovna bojna sjekira iz Marinbroda (foto: Z. Gregl).

Figure 2 – An early mediaeval battle axe from Marinbrod (photo: Z. Gregl)

Slika 3 – Ranosrednjovjekovna bojna sjekira iz Marinbroda (crtež: Terenska arheološka radionica u Bizovcu Odsjeka za arheologiju)

Figure 3 – Early mediaeval battle axe from Marinbrod (drawing by: archaeological field workshop of the Department of archaeology in Bizovac).

SUMMARY

EARLY MEDIAEVAL BATTLE AXE FROM MARINBROD (THE BANOVINA)

Marinbrod is located in the Banovina region some 30 km east of Sisak in the direction of Glina, in the Sisak-Moslavina district, and is an administrative part of the city of Glina (Fig. 1). The crossing of the river Glina, leading towards the villages along the Kupa, is located at Marinbrod.

The settlement lies on the road connecting the Roman Topusko with Sisak (Siscia). In 1998 Silvija Križan, an archaeology and history student, brought to the Department of Archaeology of the Faculty of Philosophy a well preserved iron axe, taken from the river bed of the Glina river at Marinbrod in the Banovina region. Other information concerning the find are unknown.

Battle axe – a long narrow axe with a long blade, slightly curved downwards on one side and with an extension for striking on the other side of the socket. The striking extension ends in a quadrangular broadening – maul (hammer). On the circular handle triangular socket wings can be seen, especially on the lower side. On the inside of the socket there are small wood splinters. The length of the axe is 162 mm; blade width 49 mm; width of the quadrangular maul 150 mm (Figs. 2–3).

Similar axes are found among the types called *axes with hammer like endings on the opposite end* by A. Milošević. Axes from Bijelo Brdo are very similar, but they are typologically somewhat different. Both are thin and elongated with a shorter or longer extension on the other side of the socket, which ends in a prop on one of them. A stray find of an axe from Sisak can also be compared with our find. Ante Milošević emphasizes that similar axes from Dalmatia, found on Early Croatian sites such as Biskupija Crkvina, Nin, and Morpolača near Skradin, have pronounced analogies in some Late Antiquity axe forms. J. Belošević believes that axes, being part of the weaponry of Croats in Dalmatia, were most probably of local origin, while the types were taken over from the autochthonous population. Axes appear on the territory of Dalmatia in the 8th and early 9th c. cemeteries, but were much longer in use as tools. They are relatively frequent in graves of the Avar period. The Marinbrod axe is very similar to thin axes with a blade on one and a hammer on the other side. It is a weapon used both for cutting and battering, probably also for throwing. When placed side by side with Late Avar axes the different types are not completely identical to the Marinbrod axe. It is very similar to the so-called Hungarian axe – *fokos*. The axe from Holiare in Slovakia, found in grave 24, is similar to the Marinbrod one. But even more similar is the axe from grave 120, with a difference in that the Marinbrod specimen's triangular socket wings are less pronounced. Csanád Bálint has included that type of axe among the typical objects of the Late Avar Period. It is clear that axes similar to the Marinbrod one are found in 7th and 8th c. graves, in Moravian 9th c. graves, and as a part of the ancient Hungarians' weaponry of the 9th, 10th and 11th c. Since it is a part of the weaponry of two equestrian nations, we might conclude that it is their characteristic weapon. It contains different elements that allowed some authors to classify and differentiate certain types. The Marinbrod axe merges in itself two types of axes differentiated by Stadler and Zábajník, while analysing Avar period cemeteries in the Carpathian basin; therefore, the analogies are contained within those types. The axe undoubtedly belongs to that milieu and to the Avar period, regardless of the fact that similar types also appear later, but this fact cannot at present be proved. Theoretically, this axe may belong to the 8th, 9th or 10th c. In any case, it is among the southernmost finds of the type of weapons usually found in Avar-period graves throughout the Pannonian plain. The uncertain circumstances of the find and the lack of context undermine the importance of this object. Banovina was a region located between the Duchy of Croatia and Avar Kaganate; it belonged to the latter up to the late 8th c. The axes are weapons (and tools) of both Avar and Slavic warriors, later also of ancient Hungarian. The latter, although using similar types, do not come into consideration because it is known that they were not present in this part of Croatia before the late 11th c. Thus, it is much more probable that they belong to the Avar-period finds. The majority of similar finds does indeed belong to that period. In the end, we can conclude that this is another find that increases the amount of information in the Croatian part of Pannonia in the Late Avar period.

Rukopis primljen: 14. X. 2010.
Rukopis prihvaćen: 16. X. 2010.